

ATATÜRK'ÜN DIŞ POLİTİKA STRATEJİSİ: HEDEFLER VE PRENSİPLER

Doç. Dr. Atilla SANDIKLI

Doç Dr. Atilla SANDIKLI

Atatürk'ün Dış Politika Stratejisi:
Hedefler ve Prensipler

İSTANBUL
2014

BİLGE ADAMLAR
STRATEJİK ARAŞTIRMALAR MERKEZİ

Kütüphane Katolog Bilgileri:

Yayın Adı: Atatürk'ün Dış Politika Stratejisi: Hedefler ve Prensipler

Yazar: Doç. Dr. Atilla SANDIKLI

ISBN: 978-605-9963-03-9

Sayfa Sayısı: 207

BİLGESAM

Mecidiyeköy Yolu Caddesi (Trump Towers Yanı)

No:10 Celilağa İş Merkezi Kat:9 Daire 36-38

Mecidiyeköy / İstanbul / Türkiye

Tel: +90 212 217 65 91

Faks: +90 212 217 65 93

www.bilgesam.org

bilgesam@bilgesam.org

Kapak ve Dizgi: Sertaç Durmaz

Baskı: Elif Ofset 4. Levent/İstanbul 0212 279 41 60

Copyright © 2014

Bu kitabın bu basımının Türkiye'deki yayın hakları BİLGESAM Yayınlarına aittir. Her hakkı saklıdır. Hiçbir bölümü ve paragrafı kısmen veya tamamen ya da özet halinde çoğaltılamaz, dağıtılamaz. Normal ölçüyü aşan iktibaslar yapılamaz. Normal ve kanuni iktibaslarda kaynak gösterilmesi zorunludur.

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ.....	I
BİRİNCİ BÖLÜM: TARİHSEL ARKA PLAN.....	1
1. Osmanlı Devleti Dönemi Dış Politika Uygulamaları.....	1
2. Osmanlı Devleti'nin Çöküş Süreci ve Islahat Çalışmaları.....	11
İKİNCİ BÖLÜM: ATATÜRK DÖNEMİ TÜRK DIŞPOLİTİKASI.....	41
1. Dış Politika Ortamı.....	41
1.1. İtilaf Devletlerinin İç Sorunları.....	41
1.2. İtilaf Devletleri Arasındaki Çıkar Çelişkileri ve Rekabetler.....	42
1.3. Rusya'da Bolşevik İhtilali ve Bolşeviklik Kartının Caydırıcılığı.....	43
1.4. Wilson Prensipleri.....	44
2. İç Politika Ortamı.....	45
2.1. Siyasi Durum.....	45
2.2. Ekonomik Durum.....	48
2.3. Sosyal Durum.....	49
2.4. Askeri Durum.....	52
3. Atatürk Dönemi Dış Politika Uygulamaları.....	54
3.1. Kurtuluş Savaşı Dönemi.....	56
3.2. Cumhuriyet Dönemi.....	67

3.2.1. 1923-1932 Dönemi.....	67
3.2.1.1. Musul Sorunu ve Türk İngiliz İlişkileri.....	69
3.2.1.2. Türk-Fransız İlişkileri.....	72
3.2.1.3. Türk-İtalyan İlişkileri.....	76
3.2.1.4. Etabli Anlaşmazlığı ve Türk-Yunan İlişkileri.....	77
3.2.1.5. Türk Sovyet İlişkileri.....	80
3.2.1.6. Türkiye'nin Doğulu Devletlerle İlişkileri.....	81
3.2.2. 1932-1939 Dönemi.....	82
3.2.2.1. Milletler Cemiyeti'ne Katılma ve Uluslararası İşbirliği.....	83
3.2.2.2. Balkan Antantı ve Balkanlarda İşbirliği.....	84
3.2.2.3. İtalya-Habeşistan Savaşı ve Türkiye.....	87
3.2.2.4. Montreux Boğazlar Sözleşmesi.....	89
3.2.2.5. Sadabat Paktı ve Doğulu Devletlerle İlişkiler.....	92
3.2.2.6. Hatay Sorunu ve Hatay'ın Anavatana Katılması.....	95
3.2.2.7. Türk-İngiliz İlişkileri.....	99
3.2.2.8. Türk-Sovyet İlişkileri.....	100
3.2.2.9. Türk-Alman İlişkileri.....	101

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: ATATÜRK'ÜN DIŞ POLİTİKA

STRATEJİSİ.....	103
1. Atatürk Dönemi Türk Dış Politikasının Hedefi.....	103
1.1. Milli Egemenlik.....	105
1.2. Tam Bağımsızlık.....	113
1.3. Çağdaşlaşma.....	123
1.4. Halkın Huzur, Güven ve Refahı.....	130
2. Atatürk Dönemi Türk Dış Politikasının Prensipleri.....	133
2.1. Akılcılık.....	134
2.1.1. Akıl, Mantık ve Bilim.....	134
2.1.2. Öngörü.....	138
2.1.3. Strateji ve Planlama.....	139
2.2. Gerçekçilik.....	141
2.3. Eşitlik.....	146

2.4. Esneklik.....	151
2.5. Uluslararası İşbirliği.....	154
2.5.1. Diyalog ve Görüşmeler.....	155
2.5.2. Çok Boyutluluk ve Dengecilik.....	158
2.5.3. Kendi Gücüne Dayanma, Gerektiğinde İttifaklara Girme.....	160
2.5.4. Düşmanlıkta ve Dostlukta Aşırıktan Kaçınma.....	162
2.6. Proaktif Bir Dış Politika.....	163
2.7. Yurtta Barış, Dünyada Barış.....	165
2.8. Uluslararası Hukuka Saygı.....	169
2.8.1. Devletlerin Bağımsızlıklarına Saygı.....	171
2.8.2. Mazlum Milletlerin Sorunlarına İlgisi.....	172
2.8.3. Hak ve Kuvvet Dengesi.....	174
2.9. Tutarlılık ve Güvenilirlik.....	176
SONUÇ.....	181
KAYNAKLAR.....	185

SUNUŞ

Dünya 20'nci yüzyılın sonunda başlayan ve halen devam eden hızlı bir değişim süreci yaşamaktadır. Bu süreç içinde Soğuk Savaş sona ermiş, küreselleşme olgusu insanları, toplumları, şirketleri, kurumları ve devletleri derinden etkilemiştir. Değişen güç dengelerine uygun olarak yeni dünya düzeni şekillenmektedir. İletişim ve bilişim sahalarında yaşanan teknolojik gelişmeler, üretimin örgütlenmesinde ve ticaretin yapısında büyük değişiklikler meydana getirmektedir. Ticaret, sermaye hareketleri ve teknoloji akımının transnasyonal bir özellik kazanarak yayılması ve yoğunlaşması milli devlet olgusunu aşmakta, sınır ötesi menfaat gruplarını ve değişik milletlere mensup bireyleri sıkı menfaat bağlarıyla birbirlerine bağlamaktadır. Artan ilişkiler sonucunda ortaya çıkan karşılıklı bağımlılıklar, devletin sınır aşan ekonomik ilişkiler üzerindeki kontrolünü azaltmaktadır. Ekonomik ilişkilerin zedelenmeden devam etmesi ve gelişmesi için gerekli olan uluslararası istikrar ihtiyacı, küresel ekonomik sistemle bütünleşen devletler arasında birlik oluşturma stratejisinin uygulanmasına, ulus devletlerin kendi aralarında bölgesel entegrasyonlar oluşturmalarına neden olmaktadır.

Yeni dünya düzeninde güç merkezlerinin etkileşimi dikkate alındığında, askeri ve siyasi açıdan yumuşak bir piramidal yapıdan söz etmek mümkündür. Piramidin en tepesinde ABD yer almaktadır. Devletlerin ekonomik ve teknolojik kapasiteleri ve bunları harekete geçirebilme kabiliyetleri dikkate alındığında ise çok merkezli bir yapı ortaya çıkmaktadır. Günümüz uluslararası sistemi hiyerarşik ve çok merkezli ilişki kalıplarının birlikte fonksiyon gördüğü bir yapıya sahiptir. İki düzey birlikte düşünüldüğünde, uluslararası sistemin ABD'nin yönlendirici liderliğinde güçlü devletler tarafından

belirlendiği, en azından denetlendiği söylenebilir. ABD'nin yönlendirici liderliğinde güçlü devletler, Soğuk Savaş sonrasında iki kutuplu dünya düzeninin yerine, küreselleşmenin imkânlarından en üst düzeyde yararlanacak şekilde, yeni dünya düzenini şekillendirmeye çalışmaktadırlar.

Günümüzde devletlerin başarısını büyük ölçüde bu dinamiklere uyum sağlayabilmeleri ve onları milli hedeflerinin gerçekleştirilmesinde kullanabilmeleri belirlemektedir. Başarılı olan devletler hızla gelişerek Dünya'nın refah ve mutluluğundan en üst düzeyde yararlanmakta, başarısız olanlar ise marjinalleşmekte, ağırlaşan ve karmaşıklaşan sorunlar altında ezilmektedirler. Bu nedenle hızla değişen günümüzün dinamik koşullarında doğru dış politika hedeflerinin belirlenmesi ve başarılı bir dış politika uygulanması için dikkat edilmesi gereken prensiplerin tespit edilmesi büyük önem arz etmektedir.

Bütün bunların ışığında amacımız; Atatürk dönemi Türk dış politikasının hedef ve prensiplerini belirlemek, bu hedef ve prensiplerin günümüz küresel dinamiklerine uygun olup olmadığını değerlendirmek ve müteakip dönemlerde uygulanan veya günümüzde uygulanmakta olan dış politikaların doğru olup olmadığını analiz edebilmek için güvenilir ölçütler ortaya koymaktır. Dolayısıyla bu kitap sadece Atatürk dönemi Türk dış politikası olaylarını anlatan bir tarih metni değildir. Bugün ve gelecekte uygulanacak dış politikaların belirlenmesine ışık tutacak mihenk taşını, yani hedef ve prensipleri sunan bir vizyon kitabıdır.

BİLGESAM Başkanı
Atilla SANDIKLI